

Regionális klímamodellezés

Schuchné Bán Beatrix

Bordi Sára, Duics-Korosecz Lilla, Megyeri-Korotaj Otília,
Zempléni Zsuzsanna

Klímamodellező Csoport, Éghajlatkutató Osztály

Nyílt Nap az ELTE meteorológus BSc hallgatók számára
2024.04.16.

Éghajlati modellezés

Schuchné Bán Beatrix

Bordi Sára, Duics-Korosecz Lilla, Megyeri-Korotaj Otília,
Zempléni Zsuzsanna

Klínamodellező Csoport, Éghajlatkutató Osztály

Nyílt Nap az ELTE meteorológus BSc hallgatók számára
2024.04.16.

Tartalom

1. Éghajlat, éghajlatváltozás
2. Az éghajlat modellezése
3. Mivel foglalkozunk?

Tartalom

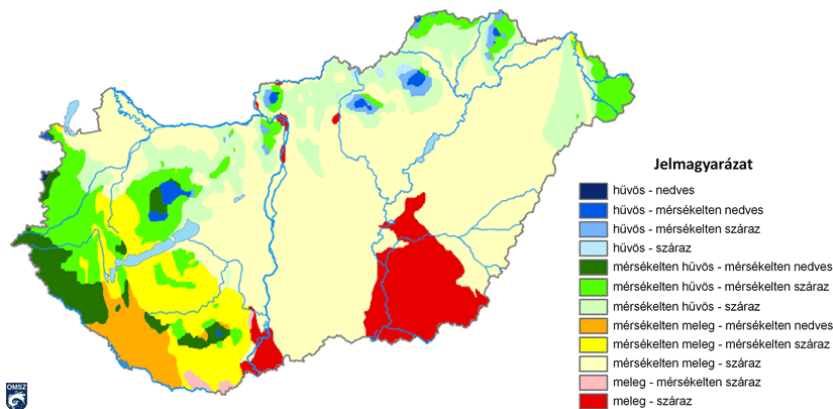
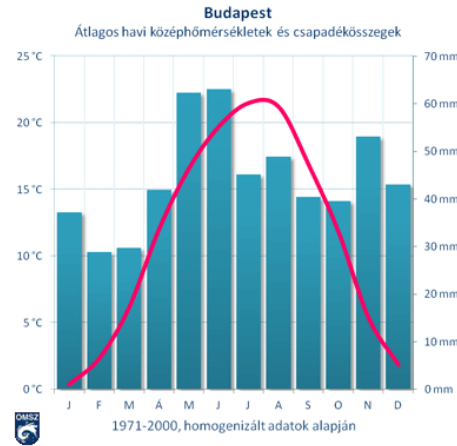
1. Éghajlat, éghajlatváltozás
2. Az éghajlat modellezése
3. Mivel foglalkozunk?

Éghajlat, éghajlati rendszer

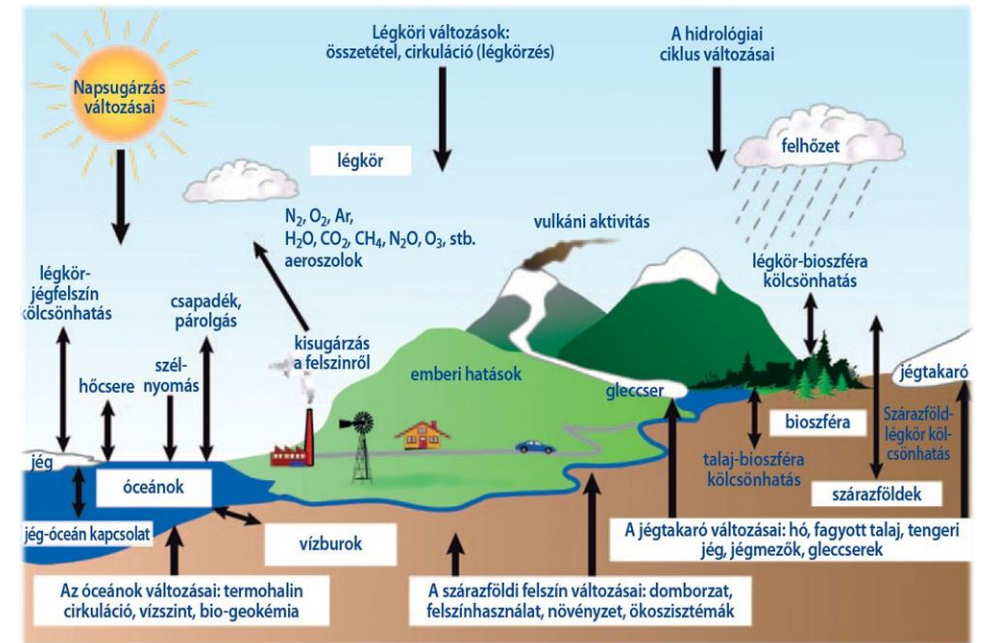
Éghajlat:

- Az éghajlati rendszer „szokásos”, hosszú idő (több tíz év) folyamán tanúsított viselkedése
- Lassú változások jellemzik
- A meteorológiai változók **statisztikai** értékeivel (pl.: átlag, szórás) írjuk le

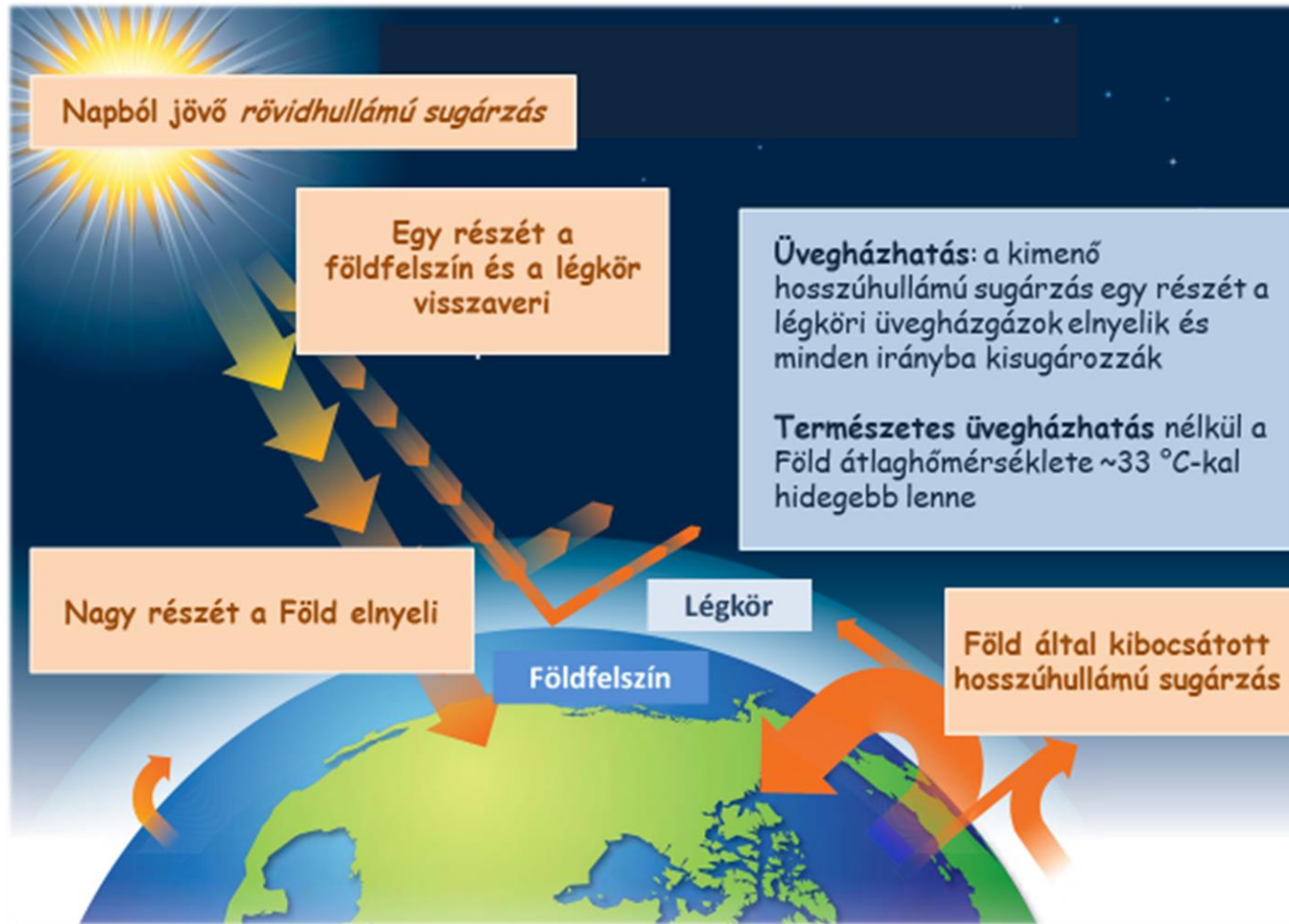

Az **éghajlati rendszer**: az alábbi geoszférák kölcsönható együttese:

- Légkör
- Vízburok (felszíni és felszín alatti vizek)
- Jégfelszín (hó- és jégtakaró)
- Földfelszín
- Élővilág

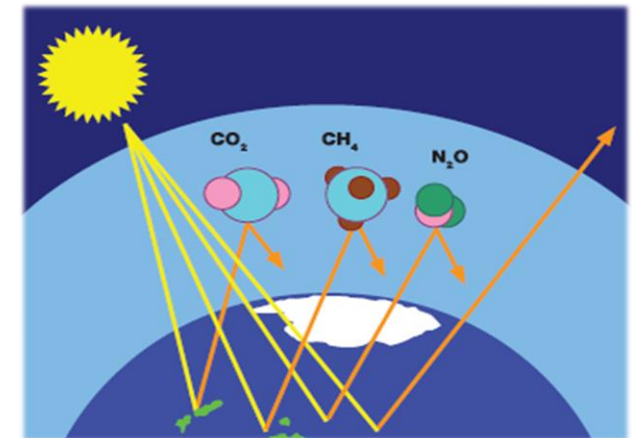

A napsugárzás szerepe

Üvegházhatású gázok:

- vízgőz
- szén-dioxid
- metán
- dinitrogén-oxid
- ózon

Éghajlatváltozás: a sugárzási viszonyok tartós megváltozása

Éghajlat alakító tényezők

Természetes kényszerek

Föld pályaelemeinek módosulása

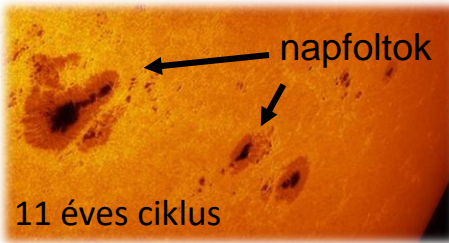
Tengelyferdeség változása (~41 ezer év)

Tengely pörgettyű jellegű mozgása (~21 ezer év)

Ellipszis lapultságának változása (~95-100 ezer év)

Napsugárzás változása - napfoltok

Vulkánkitörések

eseti jellegű

Antropogén kényszerek

Energiatermelés

Ipari tevékenység

Mezőgazdaság

Közlekedés

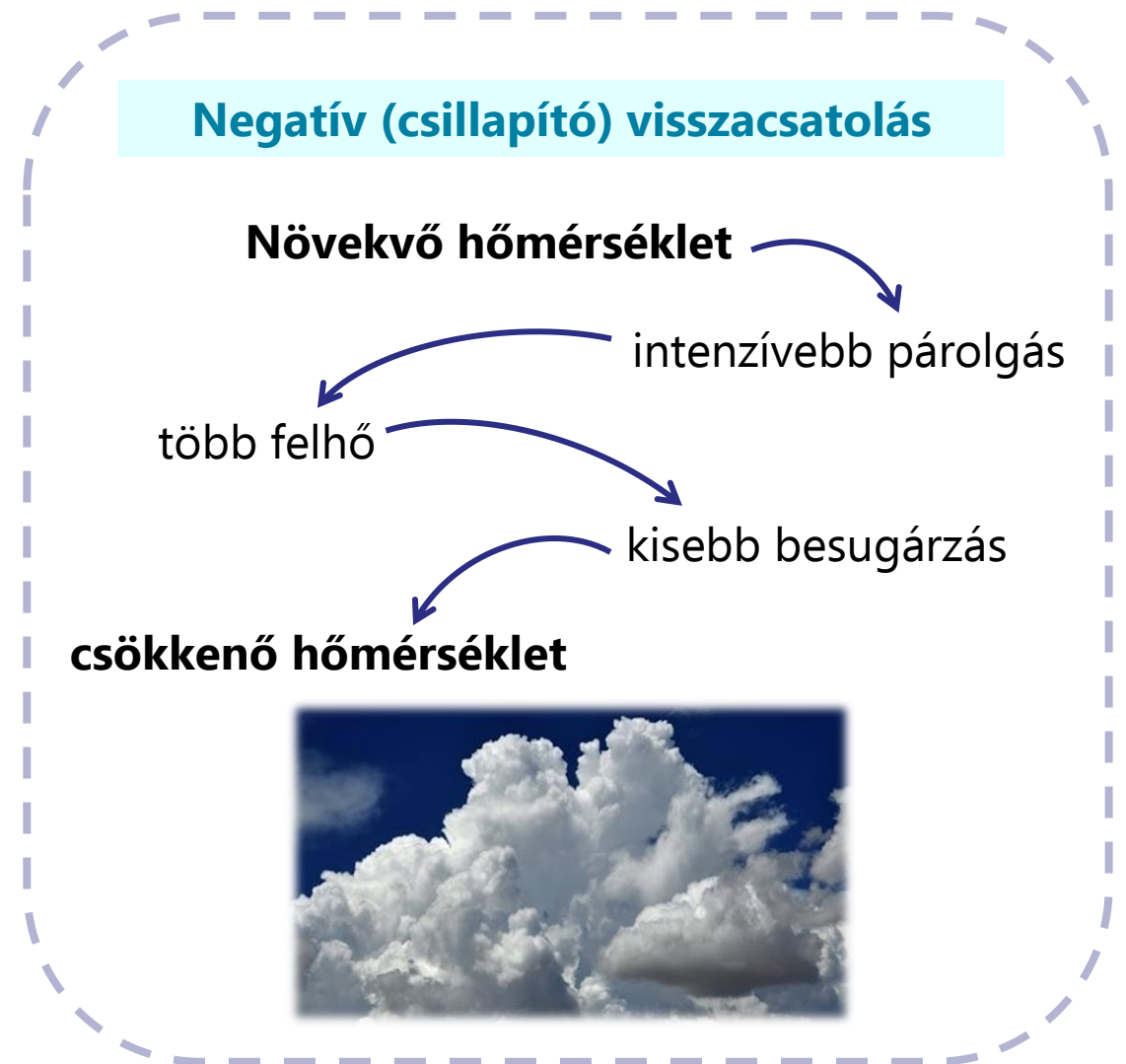

Háztartások

Éghajlat alakító tényezők

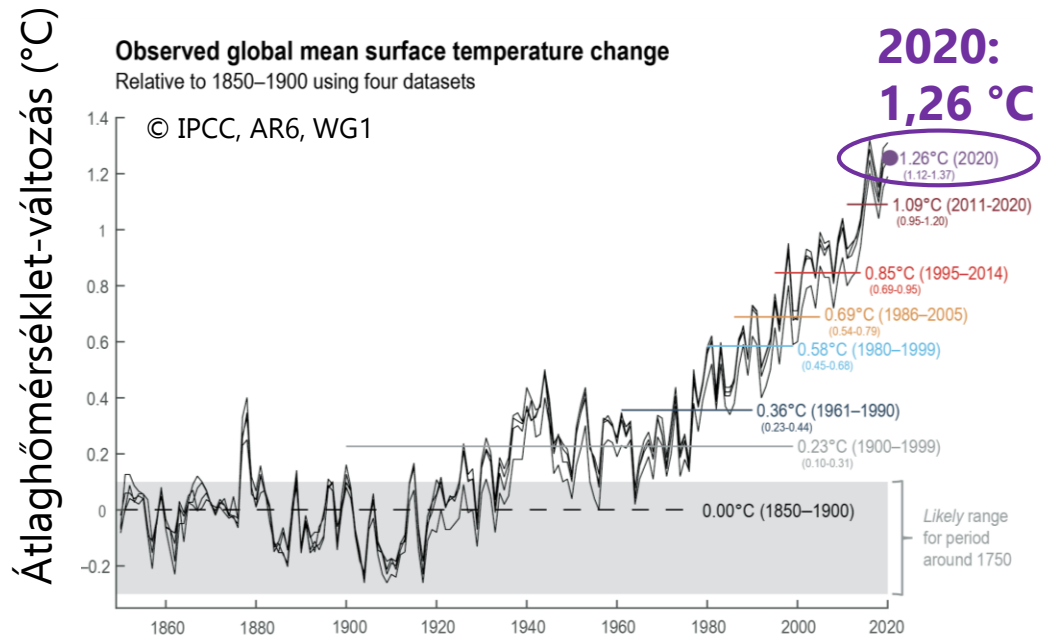
Belső változékonyság

- Az egyes éghajlati elemek között szoros kölcsönhatás van
- Nem lineáris visszacsatolások

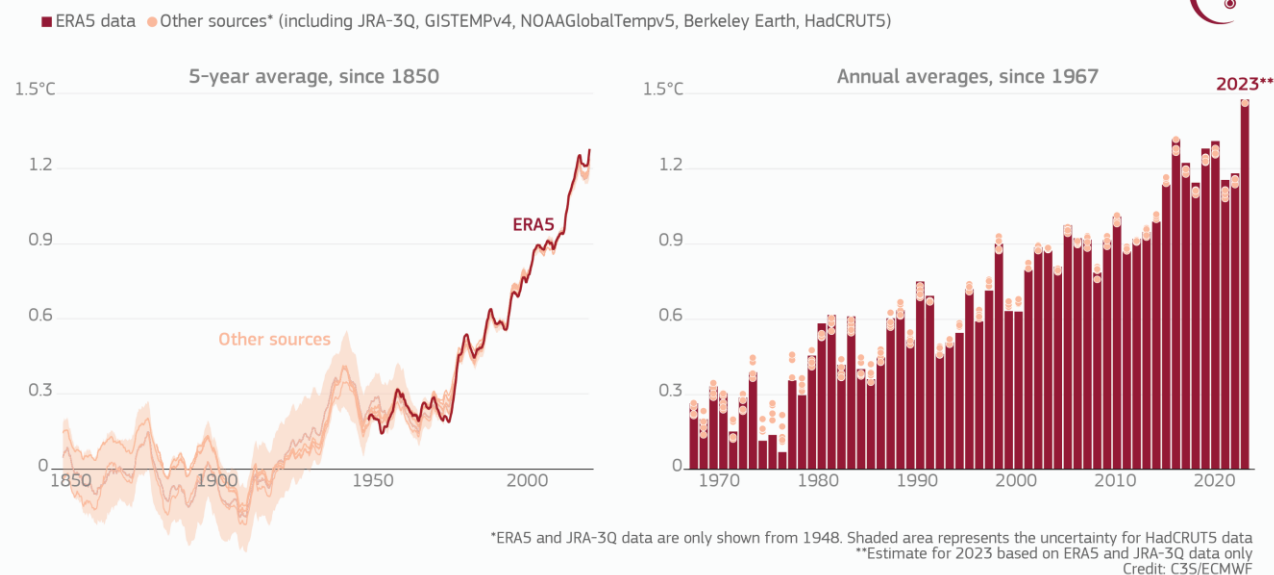

Megfigyelt változások

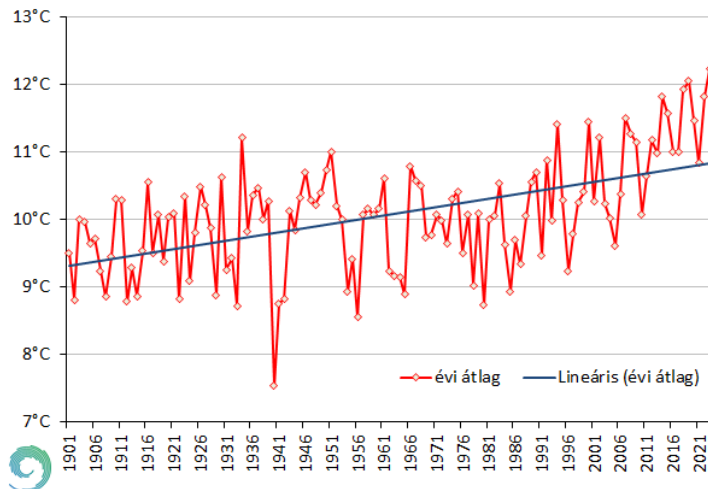

GLOBAL SURFACE TEMPERATURE: INCREASE ABOVE PRE-INDUSTRIAL LEVEL (1850-1900)

Évi középhőmérséklet Magyarországon 1901–2023 (°C)

Trend: **1,53 °C**

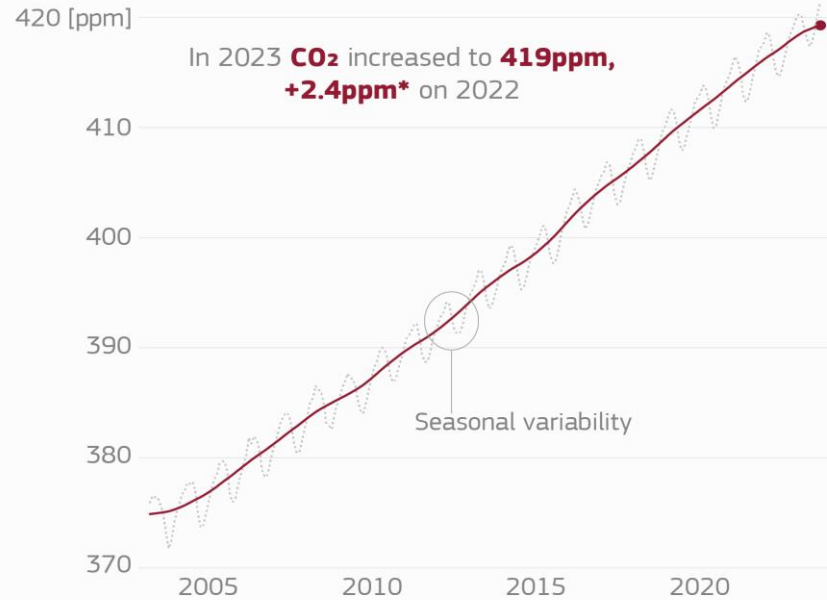
2023:

- **1,48 °C**-kal haladta meg az iparosodás előtti (1850–1900) időszak átlagát

Megfigyelt változások

GLOBAL ATMOSPHERIC CONCENTRATION OF CARBON DIOXIDE

..... Monthly global mean column-averaged concentration
— 12-month average

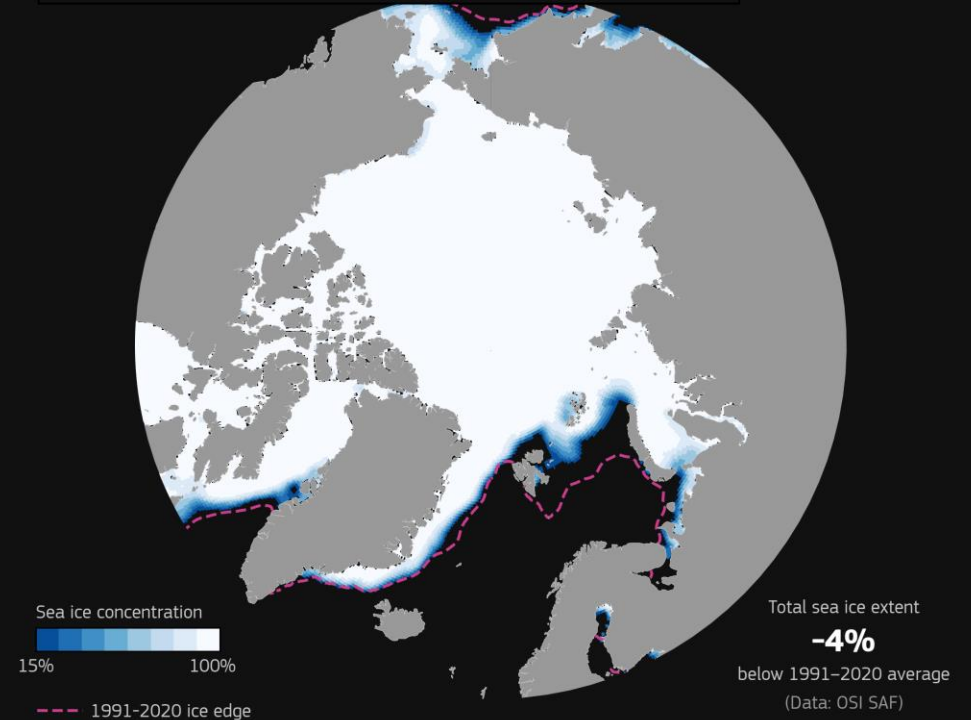

*The uncertainty of the annual increase is CO₂ ±0.4ppm and CH₄ ±3ppb
Data: C3S/Obs4MIPs and CAMS • Credit: C3S/CAMS/ECMWF/University of Bremen/SRON

ARCTIC SEA ICE • JANUARY 2023

Data: ERA5 & OSI SAF Sea Ice Index v2.2 • Credit C3S/ECMWF/EUMETSAT

A megfigyelt változások felhívják a figyelmet, hogy milyen sürgető szükség van arra, hogy időben és hatékonyan felkészüljünk a várható változásokra.
A jövőbeli változások számszerű vizsgálatához a megfelelő eszköz pedig az **éghajlati modellezés**.

Tartalom

1. Éghajlat, éghajlatváltozás
2. **Az éghajlat modellezése**
3. Mivel foglalkozunk?

Meteorológiai modellezés

- az éghajlati rendszert és minden elemét, valamint a közöttük lévő kölcsönhatásokat **fizikai törvények** kormányozzák

- ✓ Newton II. törvénye:
mozgásegyenletek
- ✓ Tömegmegmaradás
- ✓ Nedvesség tömegmegmaradása
- ✓ Energiamegmaradás
- ✓ Állapotegyenlet (gáztörvény)

Modellezés: a valóság leképezése

Meteorológiai modellezés

- az éghajlati rendszert és minden elemét, valamint a közöttük lévő kölcsönhatásokat **fizikai törvények** kormányozzák

Modellezés: a valóság leképezése

A hidro-termodinamikai egyenletrendszer

$$\frac{d\vec{V}}{dt} = -\frac{1}{\rho} \nabla p + \vec{g} - 2\vec{\Omega} \times \vec{V}$$

$$\frac{d\rho}{dt} = -\rho \nabla \cdot \vec{V}$$

$$\frac{dq}{dt} = -\frac{M}{\rho}$$

$$\frac{dT}{dt} = \frac{1}{\rho c_p} Q + \frac{RT}{\rho c_p} \frac{dp}{dt}$$

$$p = \rho RT$$

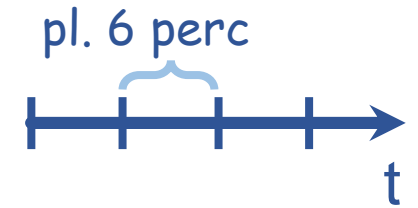
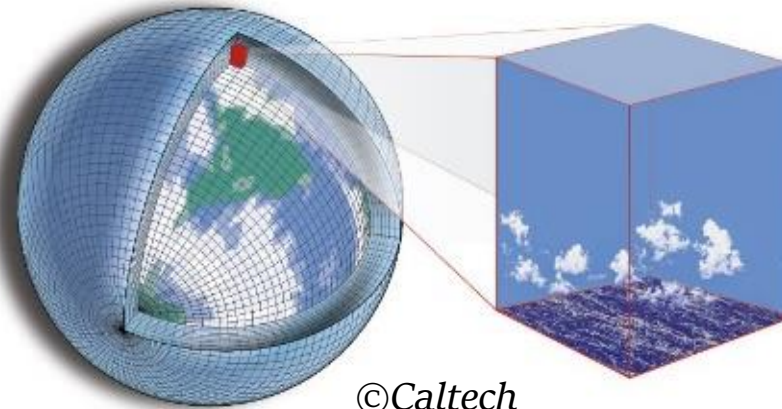
- ezeket **matematikai egyenletrendszerrel** írjuk le (áramlási sebesség, hőmérséklet, nedvesség és nyomás időbeli fejlődése)
- **célja:** a valós időjárást, éghajlatot megismerni, leírni, előrejelezni
- keressük az egyenletrendszer megoldását, **nincs „megoldóképlet”** ➔ **Közelítő módszereket** kell alkalmaznunk

$$x_{1,2} = \frac{-b \pm \sqrt{b^2 - 4ac}}{2a}$$

Meteorológiai modellezés

- az egyenleteket **minden időlépésben**, a Földet lefedő térbeli rács **minden rácspontjára** oldjuk meg

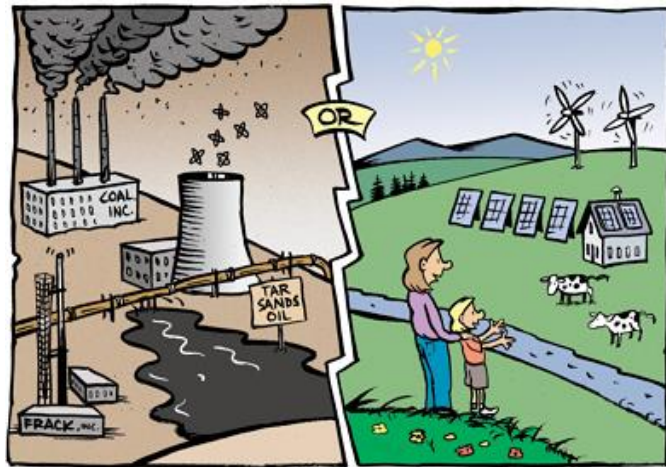
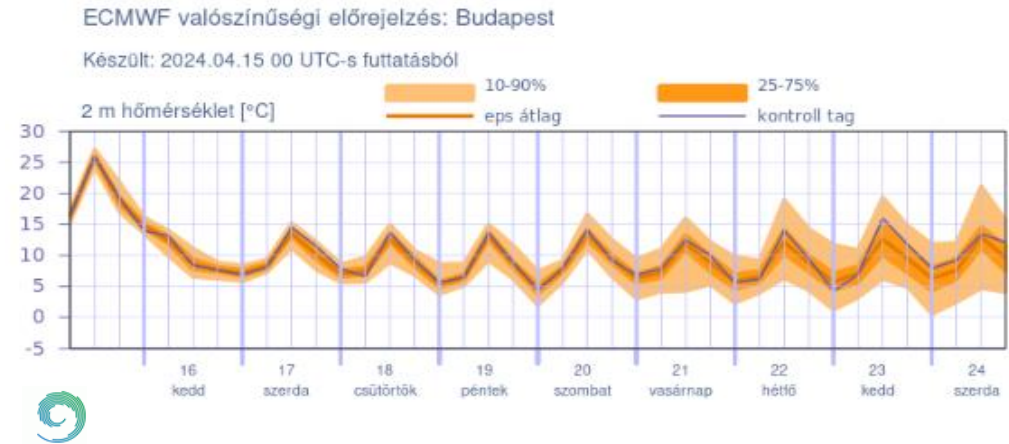
szuperszámítógép

- a megoldás rendkívül számításigényes, ezért a műveleteket **szuperszámító-gépekkel** oldjuk meg

Időjárás előrejelzés vs. klímamodellezés

Időjárás előrejelzés

- A **légköri** (+ felszíni) folyamatok változását tekintjük
- Előrejelzés: pontos időbeli és térbeli leírás
- A **kiindulási állapot** meghatározása kulcsfontosságú

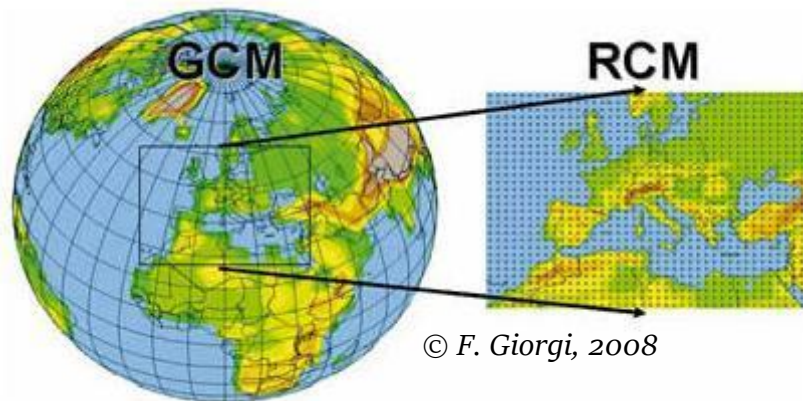
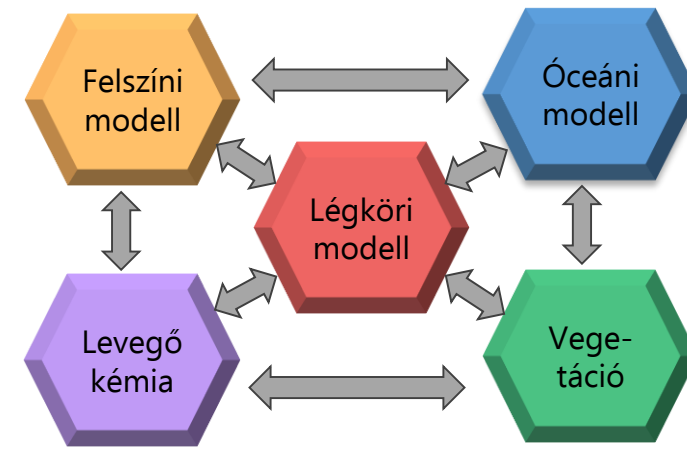
Klímamodellezés

- A kiindulási állapot elveszíti jelentőségét, **külső kényszerek** kormányozzák a rendszert
- A **teljes éghajlati rendszer** hosszú távú, lassú változásait írjuk le
- Szokásos viselkedést írunk le (nem 2050 egyik napjának időjárása)

Az éghajlat modellezése

Globális modellek

- 100–250 km horizontális felbontás
- Légtörri-óceáni modellek, Föld-rendszer modellek
- Alkalmazás: az éghajlati rendszer válasza valamilyen megváltozott kényszerre

© F. Giorgi, 2008

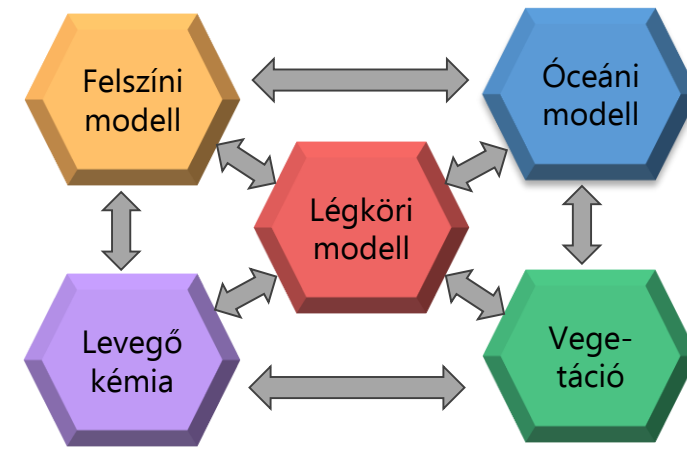
Regionális modellek

- Általában légtörri modellek
- Kisebb tartomány, finomabb felbontás (10-25 km) → lehetővé téve a folyamatok pontosabb leírása
- Alkalmazás: a globális információ finomítása, regionális változások vizsgálata

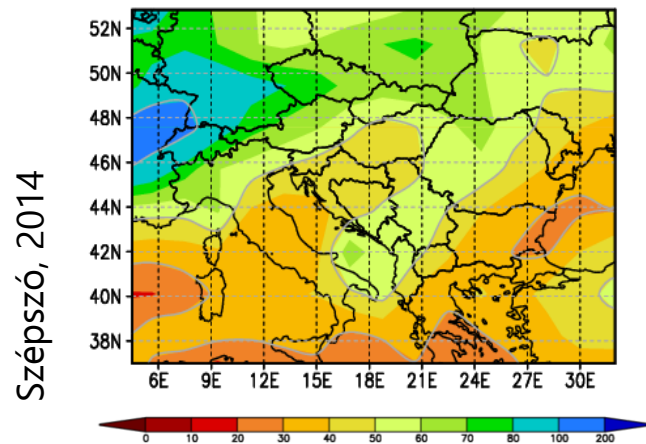
Az éghajlat modellezése

Globális modellek

- 100–250 km horizontális felbontás
- Légköri-óceáni modellek, Föld-rendszer modellek
- Alkalmazás: az éghajlati rendszer válasza valamilyen megváltozott kényszerre

Átlagos évi csapadék [mm/hónap]
1961–1990, globális (200 km)

Regionális modellek

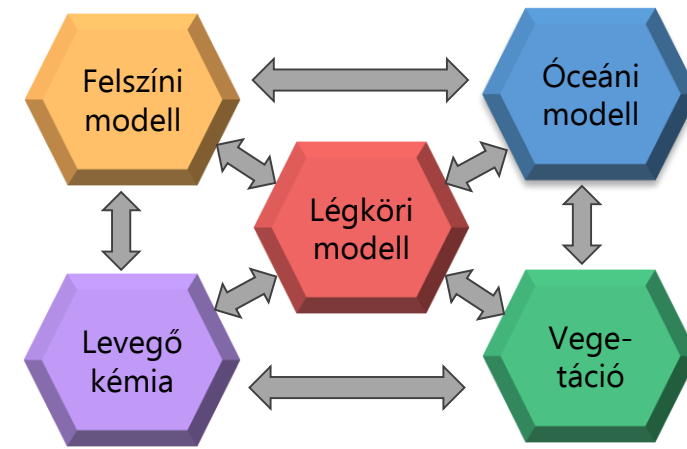
- Általában légköri modellek
- Kisebb tartomány, finomabb felbontás (10-25 km) → lehetővé téve a folyamatok pontosabb leírása
- Alkalmazás: a globális információ finomítása, regionális változások vizsgálata

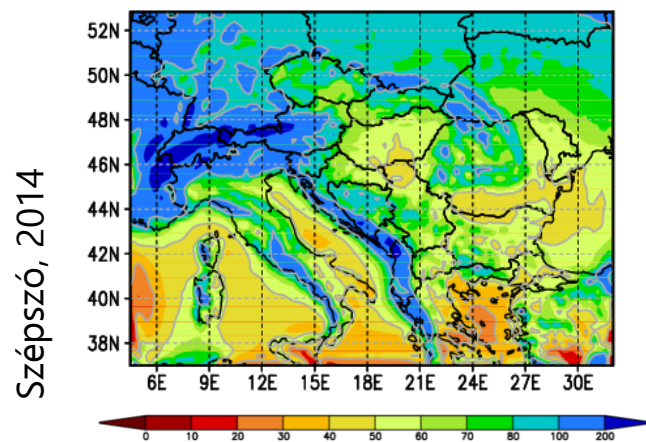
Az éghajlat modellezése

Globális modellek

- 100–250 km horizontális felbontás
- Léggöri-óceáni modellek, Föld-rendszer modellek
- Alkalmazás: az éghajlati rendszer válasza valamilyen megváltozott kényszerre

Átlagos évi csapadék [mm/hónap]
1961–1990, regionális (25 km)

Regionális modellek

- Általában léggöri modellek
- Kisebb tartomány, finomabb felbontás (10-25 km) → lehetővé téve a folyamatok pontosabb leírása
- Alkalmazás: a globális információ finomítása, regionális változások vizsgálata

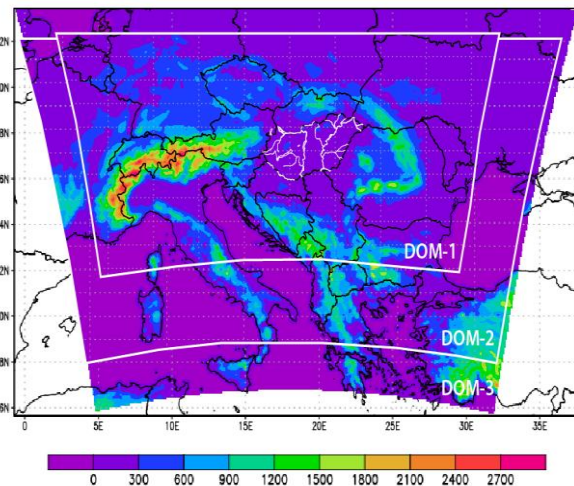
A regionális klímamodellek alkalmazása

A modelleket egy múltbeli időpontból indítjuk és a XXI. század végéig futtatjuk: jellemzően 1950–2100-ig.

Tesztelés/érzékenység vizsgálat:

futtatás rövidebb, pl. 10 éves időszakon, integrálási tartomány, felbontás kiválasztása

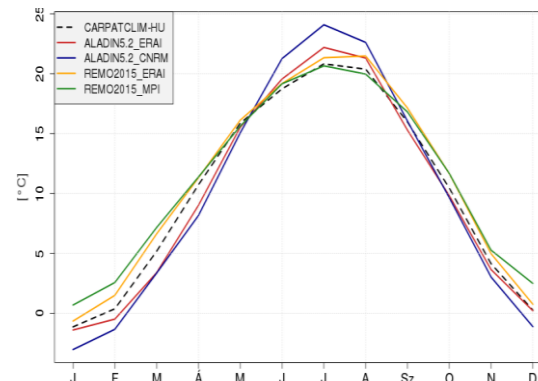
REMO2015 tartományok

Suga et al., 2021

Validáció:

a modelleredményeket múltbeli időszakon rácsra interpolált mérésekkel vetjük össze. Elvárt pontosság: az éghajlati jellemzők leírása (legalább 20–30 évet vizsgálva)

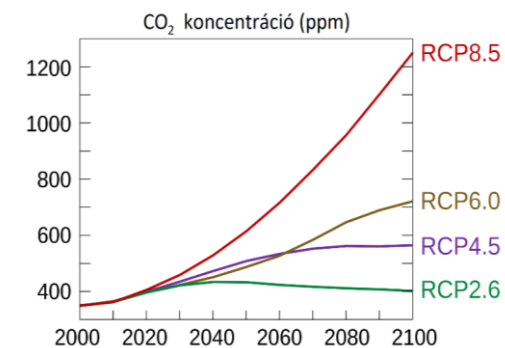
Megyeri-Korotaj et al., 2023

Projekció:

jövőbeli időszakon az emberi tevékenység alakulása bizonytalan, leírására forgatókönyvekkel történik

• Ha ... → ... akkor típusú kérdésre keressük a választ

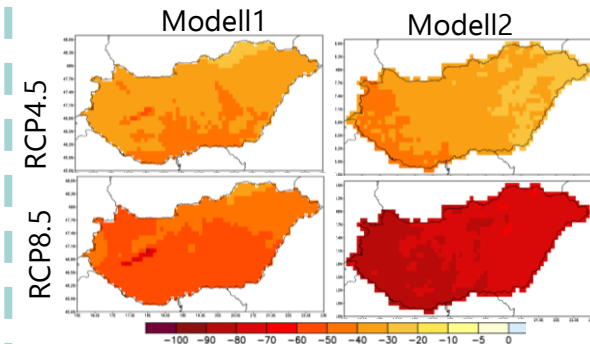
• ~~Előrejelzés~~ → **feltételes projekciók**

Utófeldolgozás:

Hibakorrekció, döntést segítő információk előállítás (speciális paraméterek számítása, bizonytalanság becslése)

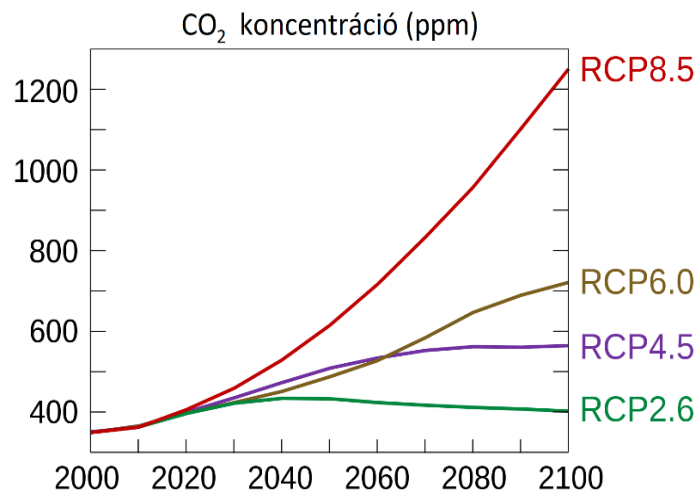
Fagyos napok számának éves relatív változása [%].
Időszak: 2071–2100

Megyeri-Korotaj et al., 2022

A modellezés bizonytalansága

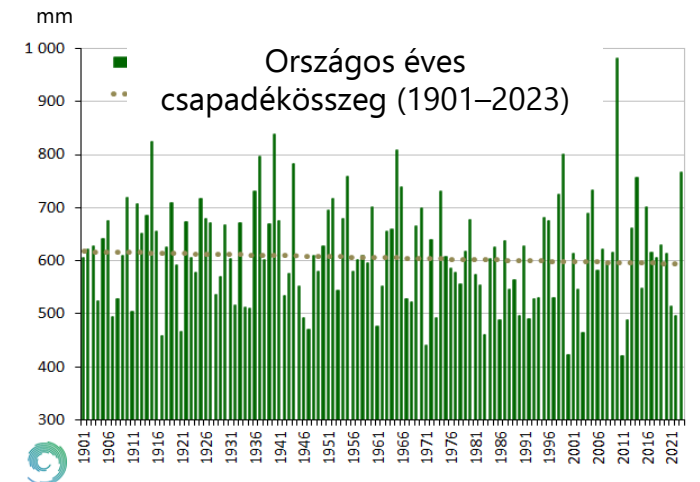
1. Emberi tevékenység: hogy alakul a jövőben? Csak feltételezések, forgatókönyvek

2. Modellek közelítő jellege: eltérő közelítő módszerek → eltérő eredmények

3. Természetes változékonyság: ingadozás → az éghajlati rendszer belső tulajdonsága

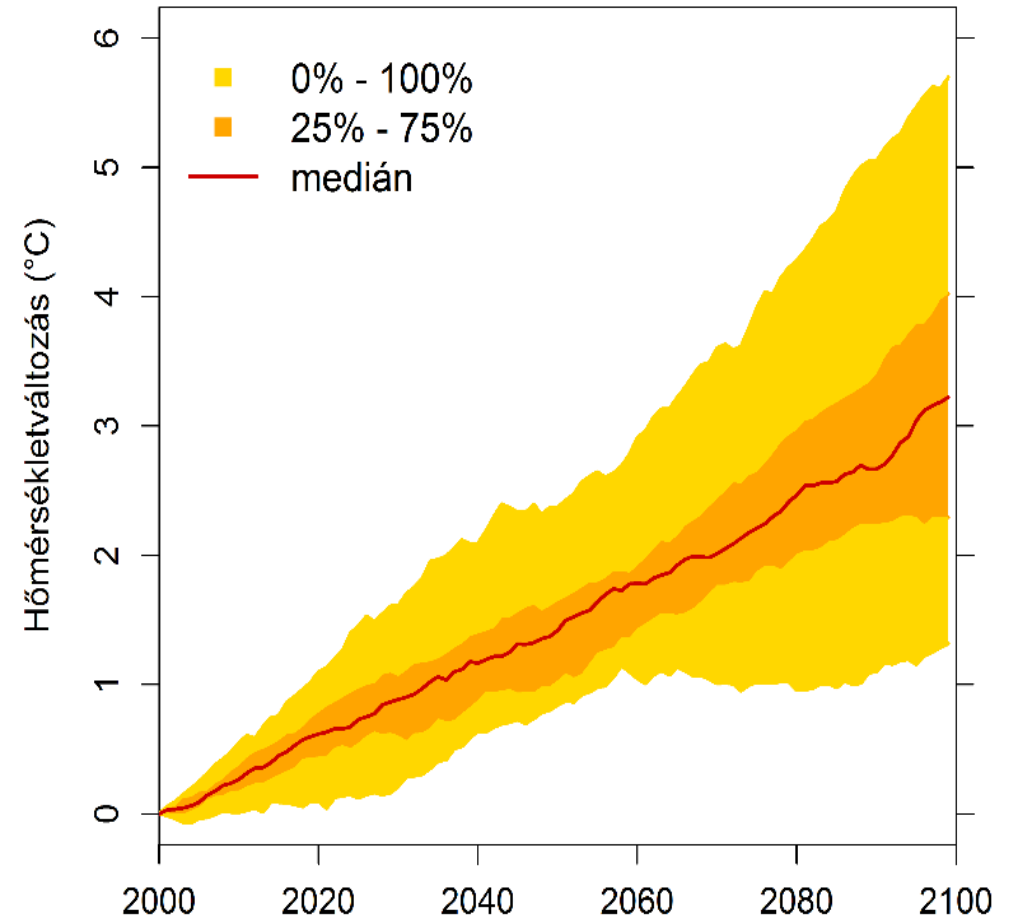

Az éghajlatváltozás vizsgálatokor nem támaszkodhatunk egy modellkísérlet eredményére!

A modellezés bizonytalansága

- **A bizonytalanság számszerűsítése ensemble (együttes) módszerrel történik:** egy modellkísérlet helyett több szimulációt együttesen veszünk figyelembe
- Több forgatókönyv, több (globális és regionális) modell
- Az így készített projekciók egyformán lehetségesek → **valószínűségi információ**

Magyarországi évi átlaghőmérséklet változása [°C]
Referencia: 1971-2000

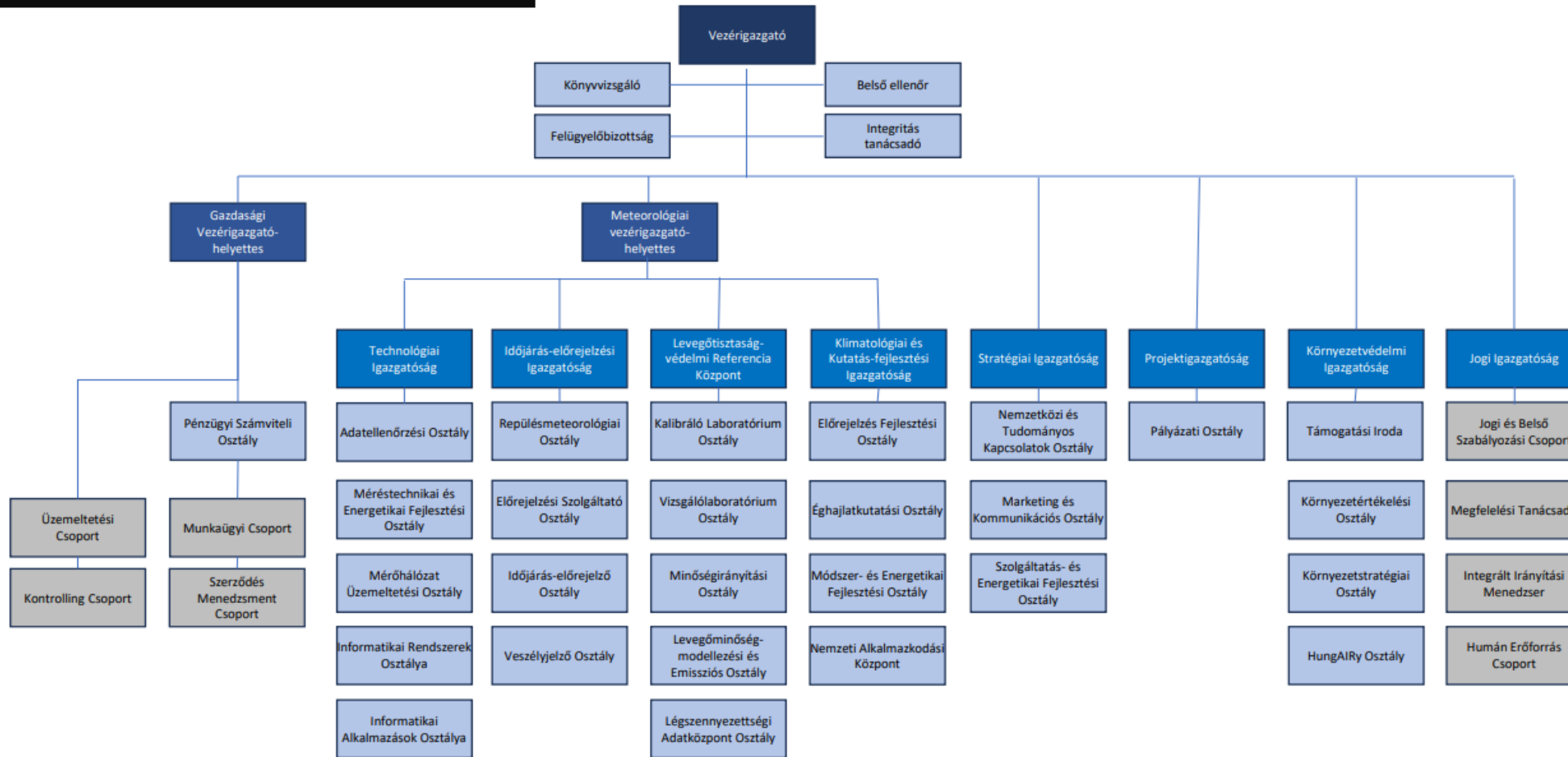
Tartalom

1. Éghajlat, éghajlatváltozás
2. Az éghajlat modellezése
3. **Mivel foglalkozunk?**

A Klímamodellező Csoport

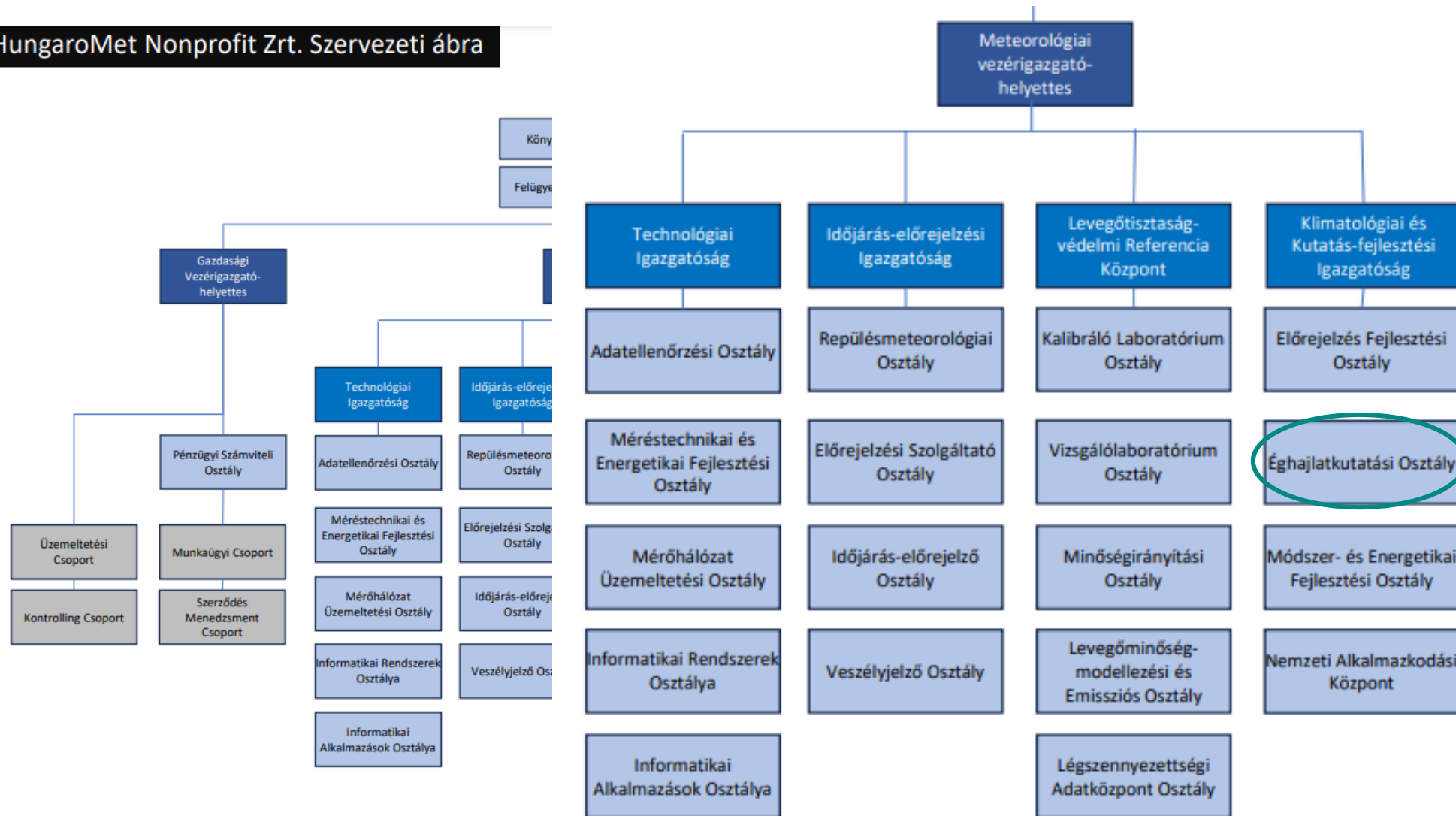
HungaroMet Nonprofit Zrt. Szervezeti ábra

A Klímamodellező Csoport

HungaroMet Nonprofit Zrt. Szervezeti ábra

Klímamodellező Csoport

- Allaga-Zsebeházi Gabriella
- Bordi Sára
- Duics-Korosecz Lilla
- Megyeri-Korotaj Otília
- Schuchné Bán Beatrix
- Zempléni Zsuzsanna

Regionális modellkísérleteink

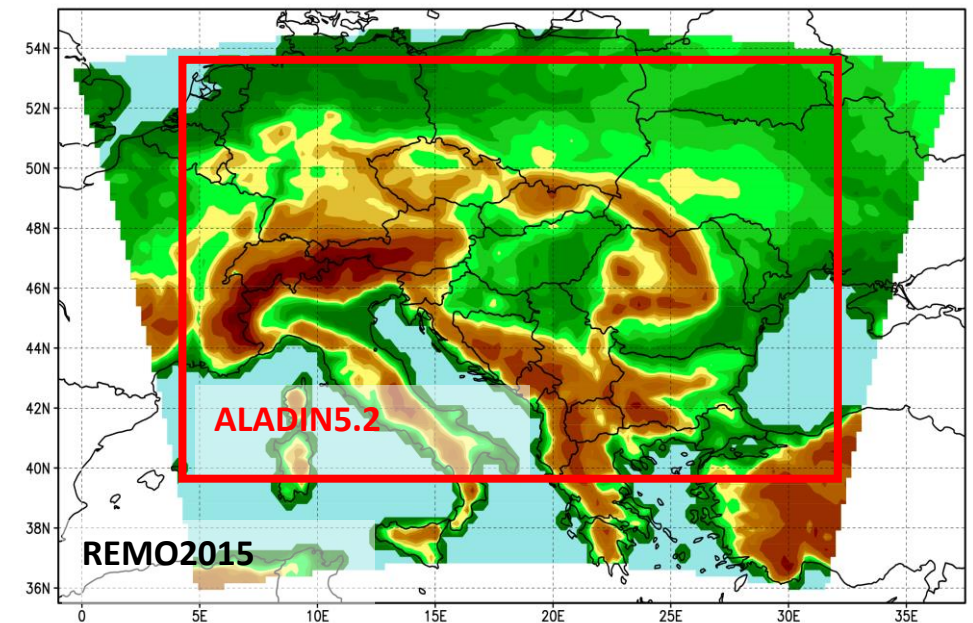
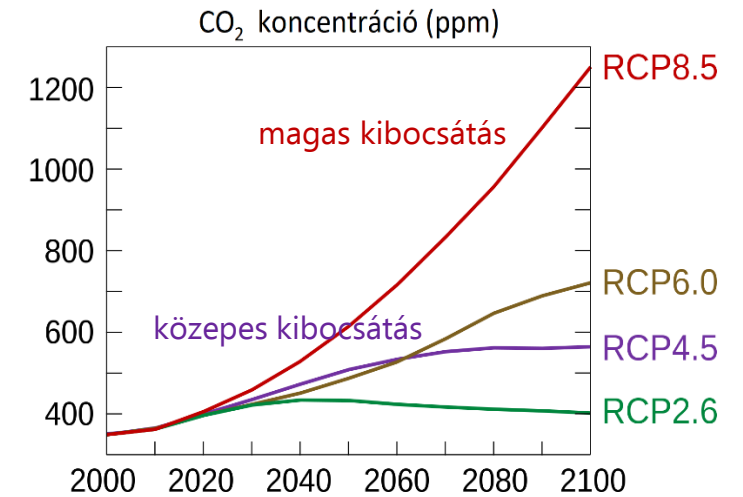
A vizsgálatok két modellel és két forgatókönyvvel folynak:

Modell	Felbontás	Időszak	Forgatókönyv
REMO2015	10 km	1950–2100	RCP4.5, RCP8.5
ALADIN5.2	10 km	1950–2100	RCP4.5, RCP8.5

Ez összesen 4 szimulációt jelent

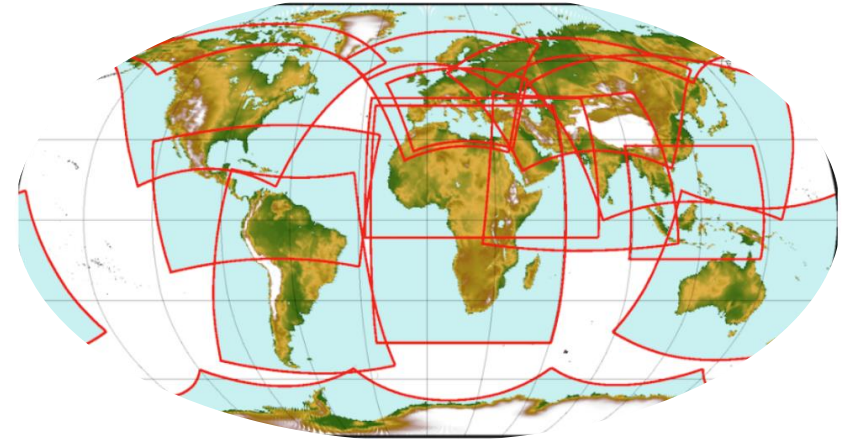
- További vizsgálatok európai modelleredmények felhasználásával
  - Jövőbeli változások vizsgálatának fő időszakai: 2021–2050, 2041–2070, 2071–2100
  - Referencia: 1971–2000
- + új éghajlati modell **HARMONIE-Climate (HCLIM)** adaptálása

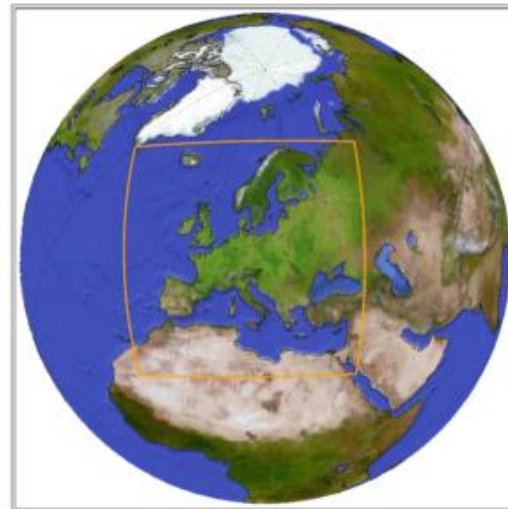
Európai modelleredmények használata

Regionális Modellezési Program: **CORDEX** (Coordinated Regional Climate Downscaling Experiment)

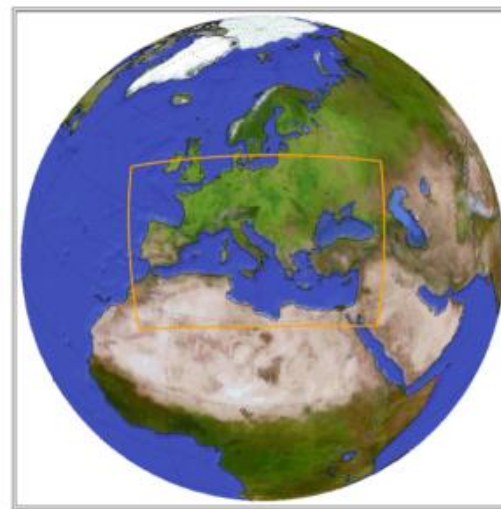
- előre meghatározott szempontok szerint szimulációk készítése
→ összehasonlítható eredmények
- globális modellek leskálázása

EURO-CORDEX

MED-CORDEX

Modelleredmények felhasználása

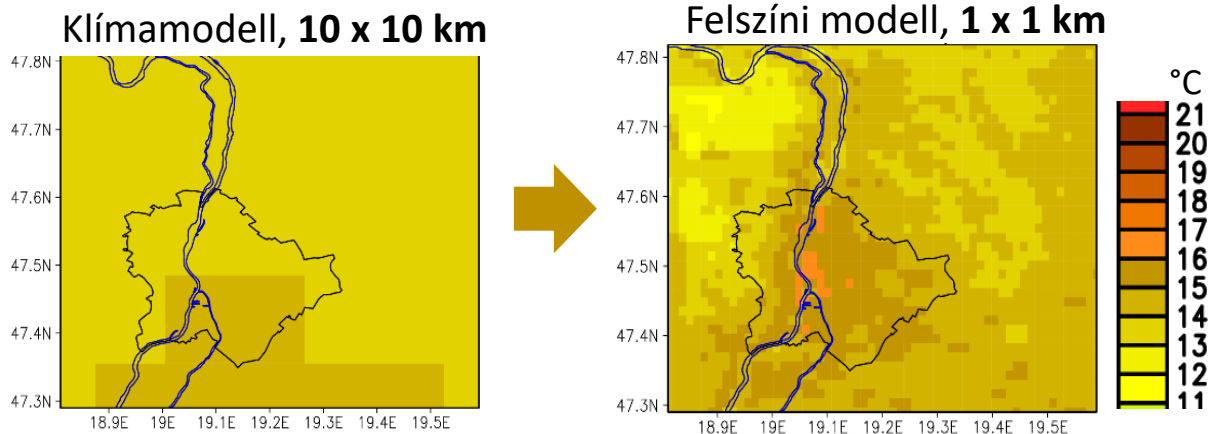
- Alkalmazkodási és mérséklési tervek, cselekvések támogatása meteorológiai információkkal
- Hatásvizsgálatok: az éghajlatváltozás hogyan hat a környezetre, társadalomra, gazdaságra, stb.

Hatások vizsgálata a HungaroMet-nél:

Városi környezet modellezése

A városi körülményeket a regionális modellek **ma még nem** tudják leírni → **felszíni modell** alkalmazása

Éves átlaghőmérséklet 2071-2100, RCP8.5

Éghajlatváltozás vizsgálata
(**modelleredmények + bizonytalanság**)

Hatások vizsgálata (speciális modellel,
éghajlati indikátorok számításával)

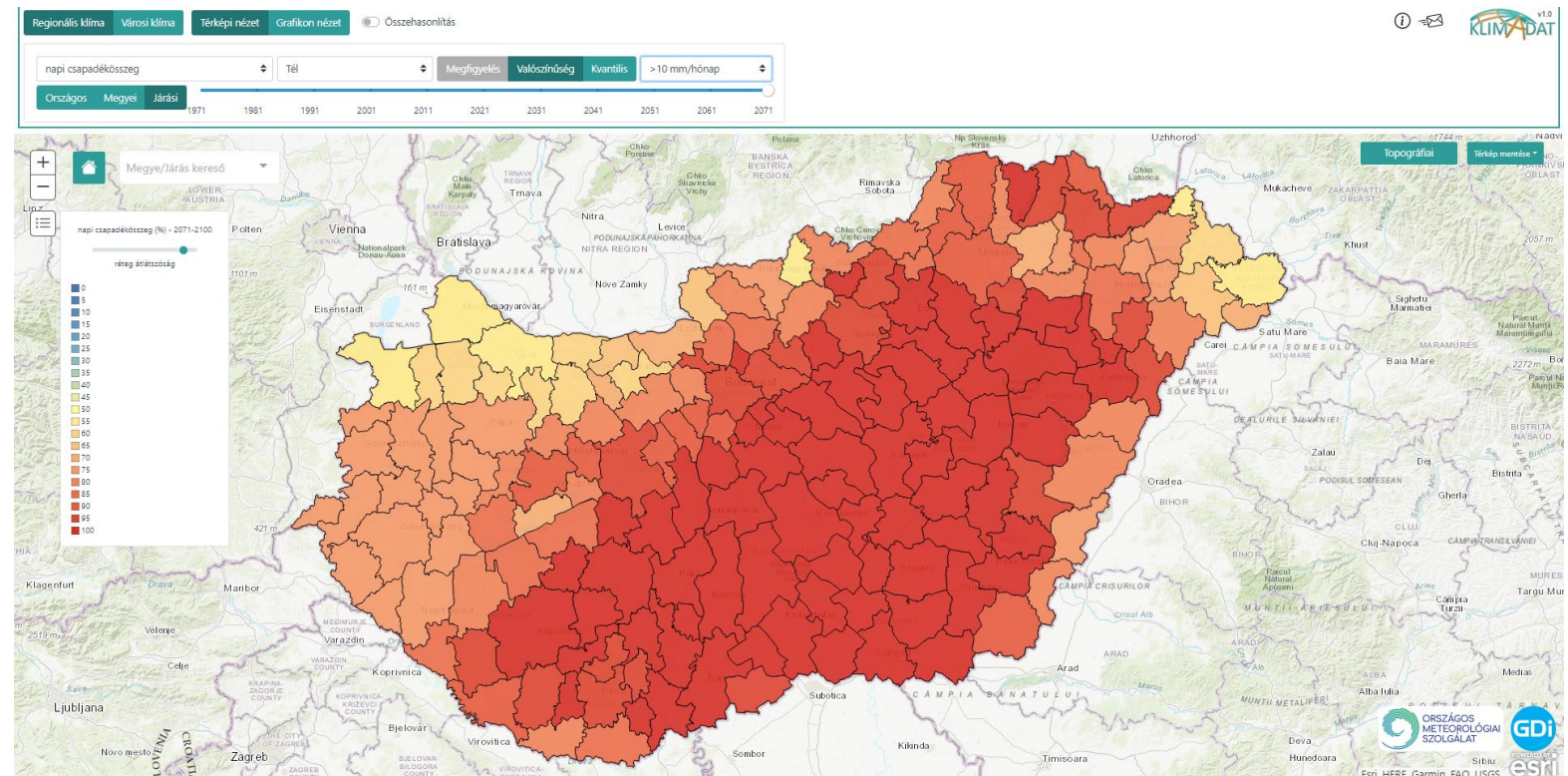
Eredmények felhasználása:
tervezés, döntéshozatal során
(pl. **városfejlesztés**)

KLIMADAT adatbázis

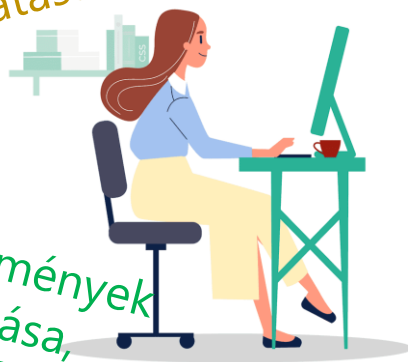
- **KLIMADAT:** Magyarországra és Budapestre vonatkozó, méréseken és modelleredményeken alapuló **éghajlati adatbázis és megjelenítő rendszer**
- Publikusan elérhető honlap: <https://klimadat.met.hu>
- Megjeleníthető és letölthető térképek és grafikonok
- Kiszolgálandó igények: éghajlati hatásvizsgálatok, stratégia alkotás, ismeretterjesztés, média, egyéni érdeklődés
- Folyamatos bővítés, fejlesztés

Mit csinál egy klímamodellező?

Klímamodellek telepítése, tesztelése, futtatása

Modelleredmények feldolgozása, kiértékelése

Információt és szolgáltatást nyújtunk számos vizsgálathoz

Többszöri egyeztetés a felhasználókkal, új paraméterek előállítása

Eredményeink publikálása tudományos folyóiratokban

Article
Assessment of Climate Indices over the Carpathian Basin Based on ALADIN5.2 and REMO2015 Regional Climate Model Simulations

Otilia A. Megyeri-Korotaj, Beatrix Bán, Réka Suga, Gabriella Allaga-Zsebeházi and Gabriella Szépszó

DOI:10.28974/idojaras.2021.4.6

IDŐJÁRÁS

Quarterly Journal of the Hungarian Meteorological Service
Vol. 125, No. 4, October – December, 2021, pp. 647–673

ALADIN-Climate at the Hungarian Meteorological Service: from the beginnings to the present day's results

Beatrix Bán, Gabriella Szépszó, Gabriella Allaga-Zsebeházi and Samuel Somot

Mit csinál még egy klímamodellező?

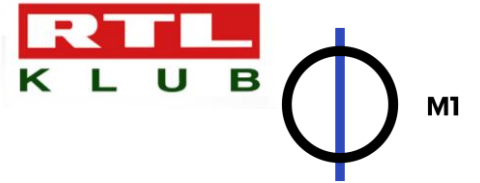
Szakmai munkacsoportokban részvétel

Workshopok: szervezés és részvétel

Oktatás: ELTE, BME, ME

Média kiszolgálása

Ismeretterjesztő előadások

Részvétel hazai és nemzetközi tudományos konferenciákon

European Meteorological Society

BERGEN, NORWAY
VII Convection Permitting
Climate Modeling Workshop

Milyen elméleti és gyakorlati ismeretekre van szükség munkánkhoz?

- ✓ Dinamikus meteorológia, éghajlatlan, statisztika, matematika alapos ismerete
- ✓ A modellezéshez elengedhetetlen az elméleti háttér ismerete is (Numerikus modellezés)


```
15 set -x
16 #=====
17 NPROC=40
18 #NPROC=${NCPUS:-1}
19 #=====
20
21 #*****
22 # könyvtarak megadása
23 HOMEPATH=/vol1/ban_b/ALADIN_V5.2_GYAK
24 INPUT=${HOMEPATH}/927
25 WORKDIR=/vol002/ban_b/ALADIN_V5.2_GYAK/work//001
26 OUTPUTDIR=${HOMEPATH}/001
27 SFXOUTPUT=${HOMEPATH}/sfx001
28 #*****
29 # szukseges fajok mappai
30 inirespath=${HOMEPATH}/ELSC      # restart fajok az ujrainditashoz
31 sfxrespath=${HOMEPATH}/SFXRES    # surfex restart fajok az ujrainditashoz
32 climpath=${HOMEPATH}/clim/DOM2_10 # klimafajok
33 aeropath=${HOMEPATH}/clim       # aero es SST fajok
34 sfxdir=${HOMEPATH}/surfex/DOM2_1950 # surfex kezdeti feltetel, namelist
35
36 # binaris
37 MASTER=/home/aladin/pack/502_bf.01.INTEL.x/bin/MASTER
38
39
40 rm -f $HOMEPATH/src/ac001.*
41
42 #*****
43 # datum (ev, ho, nap) es NPASS (honapszamlalo) kiolvasasa a datumfajlbol
44 set -- `cat $HOMEPATH/date/date.001`
45 YYYY=$1
46 MM=$2
47 DD=$3
```

- ✓ Alap programozási ismeret
- ✓ A modellek Fortran programnyelven íródtak, azokat shell scriptekkel futtatjuk
- ✓ A feldolgozásban főleg Grads, cdo, R, programokat használunk, shell scriptekkel vezérelve automatizáljuk

Minden megtanulható

Köszönöm a figyelmet!

Elérhetőség: klimadinamika@met.hu
ban.b@met.hu

Honlap: www.met.hu/RCM

